

عنوان	نقش آبي پروري در توسعه پايدار كشاورزي (بخش نخست)- بررسي راهكارهاي افزايش توليد آبيان در كشور
نويسنده	رضا فيض بخش، متخصص اقتصاد و مديريت شيلات و آبيان و عليرضا كيهان پور، كارشناس شيلات
مترجم	

رضا فيض بخش، متخصص اقتصاد و مديريت شيلات و آبيان و عليرضا كيهان پور، كارشناس شيلات نقش آبي پروري در توسعه پايدار كشاورزي را مورد بررسي قرار داده و به راهكارهاي افزايش توليد آبيان در كشور پرداخته اند كه نتايج اين بررسي به شرح زير است:

"بر اساس آمار و اطلاعات مستند منتشر شده در سطح جهان طي 20 سال گذشته آبي پروري داراي بيشترين ميزان سرعت رشد در بخش كشاورزي جهان بوده و طي ساليان اخير بخش عمده اي از توليدات آبيان جهان از حرفه آبي پروري تامين شده است.

اين موفقيت حاصل تلاش متخصصان و توليدكنندگان در مزارع مختلف در جهان بوده و البته پيشرفت هاي جديد در زمينه مهندسي ژنتيك، اصلاح نژاد و فناوري هاي جديد زيستي، الكترونيك و بسياري ديگر از شاخه هاي علوم توانسته است در آبي پروري مورد استفاده قرار گيرد و به مديريت مزارع آبيان در جهان در افزايش كمّي و كيفي توليد كمك كند.

آبي پروري در آسيا موفق تر از ساير مناطق

در اين ميان آبي پروري در قاره آسيا موفق تر از ساير مناطق ديگر بوده است. در كشور ما نيز پتانسيل ها و فرصت هاي زيادي براي توسعه آبي پروري با هدف توليد و تنوع غذايي، بهبود امنيت غذايي در كشور، صادرات غير نفتي و ارز آوري و از همه مهم تر ايجاد اشتغال از نوع مولد به صورت مستقيم و غير مستقيم كمك كند كه البته اين موضوعات تنها بخشي از دستاوردهاي آبي پروري است زيرا اگر از ديگاه كلان اقتصادي به اين موضوع توجه شود آبي پروري مي تواند بسياري از مناطق محروم كشور را توسعه دهد و در راه محروميت زدائي و بهبود درآمد اقشار مختلف مردم در بخش هاي دور و نزديك كشور مثر ثمر باشد.

استفاده و بكارگيري صحيح منابع طبيعي كشور همانند زمين، آب و نهاده هاي اوليه توليد شامل غذا، لارو ماهي و انواع آبيان و كود دهّي يا ساير موارد جانبي مي تواند منجر به توليد غذا براي كشور شود.

موفقيت هاي زيادي در زمينه توسعه آبي پروري در كشور ما طي ساليان گذشته به دست آمده است البته پتانسيل هاي فراوان كشور مي تواند در صورت برنامه ريزي صحيح و استفاده از امكانات توسعه آبي پروري را تداوم بخشيده و منافع آبي پروري در ساليان آينده همچنان ادامه يابد.

خدمات آبي پروري در كشور با سرمايه گذاري اندك و ناچيز اتفاق افتاده و در صورتي كه برنامه ريزي دقيق و صحيح براي ايجاد زير ساختار مناسب توسعه آبي پروري در كشور انجام شود توسعه آبي پروري در ساليان آينده مي تواند به صورت توسعه پايدار باشد.

ایجاد هزاران واحد تولیدی در قالب مزرعه و صنایع پیشین و پسین و سایر مشاغل وابسته به صنعت آبی پروری توانسته است موفقیت‌های با ارزشی را برای کشور فراهم کند.

صادرات محصولات آبیان از ایران به سایر کشورهای دیگر جهان نمونه‌ای دیگر از موفقیت‌های فعالیت‌های شیلات و آبی پروری است که در سایر زیر بخش‌های تولید پروتئین کمتر به این شیوه دیده می‌شود. در نمونه‌ای می‌توان به سرمایه‌گذاری سنگین در فعالیت‌های امور دام و به خصوص طیور کشور اشاره کرد که با وجود این سرمایه‌گذاری سنگین، موفقیت‌های شیلات و آبیان و به خصوص آبی پروری در اقتصاد کلان کشور از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

برای تدوام توسعه صحیح آبی پروری در سالیان آینده نیازمند پشتیبانی کلیه بخش‌های دولتی، تعاونی خصوصی مراکز سرمایه‌گذاری، بانک‌ها و جذب سرمایه‌های مختلف بوده تا بتوان سرعت توسعه آبی پروری را افزایش داد و در جذب بیشتر دانش آموختگان شیلات و متخصصین این حرفه به فعالیت‌های تولیدی اقدام موثری کرد.

ضرورت انتقال دانش جدید آبی پروری به کشور

سرمایه‌گذاری در فعالیت آبی پروری نه تنها در کشور ما بلکه در اغلب کشورهای دارای فرصت‌های آبی پروری به ویژه در آسیا از نرخ سود اقتصادی مناسبی برخوردار است که در سایر بخش‌های کشاورزی کمتر مشاهده می‌شود.

انتقال دانش جدید آبی پروری به کشور می‌تواند در افزایش میزان بهره‌وری موثر باشد؛ به طوری که بتوان میزان تولید در واحد سطح را با حفظ کیفیت مناسب افزایش و میزان هزینه‌های تولید را کاهش داد لذا در این صورت بهره‌وری افزایش خواهد یافت.

با افزایش بهره‌وری امکان رقابت بین آبی پروری و سایر رقبای دیگر همانند صنعت طیور کشور فراهم می‌شود.

تولیدات آبیان به عنوان غذای سالم شمرده می‌شود و به دلیل داشتن ترکیبات امگا 3 در حفظ سلامت ارزش بالایی دارد. در حال حاضر مشکلات افزایش وزن و بیماری‌های تغذیه‌ای و حتی عروق و قلب در کشور افزایش یافته که دلیل اصلی آن نوع شرایط تغذیه‌ای است. این در حالیست که در صورت تغییر عادات غذایی و افزایش استفاده از غذاهای با کیفیت همانند آبیان، بهداشت تغذیه و تا حدود زیادی بهداشت تغذیه‌ای بهبود خواهد یافت.

تأمین امنیت غذایی موضوع مهمی است که اغلب متخصصان در حال بررسی راهکارهای اجرایی به منظور افزایش آن هستند. صید و صیادی که به عنوان یک حرفه قدیمی تأمین‌کننده آبیان مورد نیاز بشر بوده در سالیان اخیر با رکود زیادی در سطح جهان روبرو بوده است اما آبی پروری طی دو دهه گذشته با رشد مناسبی در سطح جهان همراه شده و عملاً توانسته این میزان کاهش را جبران و حتی موجب بهبود شرایط تولید آبیان در جهان شود.

سرانه مصرف آبیان در جهان 17 کیلوگرم

اما در سالیان آینده مشکلات فراوانی سر راه تأمین غذا برای انسان وجود دارد که نیازمند پیدا کردن راهکارهای اساسی است. مجموع میزان صید و آبی پروری در جهان حدود 142 میلیون تن در سال 2008 میلادی بود که از

این میزان 115 میلیون تن به وسیله انسان به عنوان غذا مصرف شد و میانگین میزان مصرف غذایی هر انسان به طور متوسط 17 کیلوگرم در سطح جهان بوده است.

آبزی پروري 46 درصد از مجموع توليدات آبزیان را در سال 2008 میلادي عهده دار بوده است در حالی که در سال 2006 میلادي این میزان 43 درصد بوده است.

مجموع توليدات غذایی آبزیان از آبزی پروري شامل ماهی، سخت پوستان، نرم تنان و انواع صدف ها حدود 52.5 میلیون تن در سال 2008 میلادي بوده است.

همچنین آبزی پروري 59.9 درصد از آبزیان آب شیرین را تولید می کند. همچنین آبزی پروري 32.3 درصد از مجموع آبزیان دریایی را نیز تولید کرده که در خصوص سخت پوستان 73.3 درصد از مجموع توليدات جهانی را در سال 2008 میلادي به خود اختصاص داده است. در این خصوص میگوی گونه وانامی بیشترین میزان تولید میگو در مزارع کشورهای چین، تایلند، اندونزی و ویتنام را داشته است.

پدیده گرم شده کره زمین و به دنبال آن تغییرات شرایط آب و هوایی می تواند موجب تأثیراتی روی کلیه فعالیت های بشري شود؛ بطوري که شامل متغیرهای تأثیرگذار و حساسیت پذیر بر کلیه فعالیت های انسانی بوده و موجب تأثیر روی افراد کم درآمد که وابسته به فعالیت های اقتصادی هستند، شده است. از سوي دیگر موجب مشکلاتی برای آنان می شود.

کاهش صید در 33 کشور به دلیل گرم شدن زمین

بر اساس محاسبات انجام شده از 132 کشور که در زمینه شیلات فعالیت می کنند 33 کشور بیشترین تأثیرات حاصل از گرم شدن زمین روی ماهیگیری را داشته اند. این کشورها 20 درصد از مجموع صادرات جهانی آبزیان را بر عهده دارند لذا آینده با ریسک پذیری زیادی در زمینه توليدات آبزیان روبرو خواهد بود.

در واقع کشورهای مذکور وابستگی زیادی به ماهی و پروتئین برای تغذیه دارند. در این خصوص می توان به پرورش مزارع گونه گربه ماهی در دلتای "میکونگ" ویتنام اشاره کرد که جمعیتی به میزان 150 هزار نفر در حال فعالیت روی آبزی پروري بوده و این اشتغال 150 هزار نفری می تواند يك میلیون تن ماهی به ارزش يك میلیارد دلار آمریکا در آنجا تولید کرد.

توسعه سریع آبزیان پرورشی در کشور نشان می دهد که تولید آبزیان در يك دهه گذشته افزایش چشمگیری داشته است؛ به طوري که میزان توليدات آبزی پروري در سال 1380 حدود 73 هزار و 645 تن بوده است و در سال 1390 این میزان تولید به 285 هزار و 351 تن رسیده است.

در این خصوص ماهیان گرمابی در سال 1380 در کشور 28 هزار و 60 تن تولید داشته اند که در سال 1390 این میزان تولید به 132 هزار و 177 تن رسیده است. پرورش ماهیان خاویاری که تولید آن در سال 1380 صفر بود با راه اندازی تعدادی مزارع پرورش در سال 1390 به 312 تن تولید گوشت رسید که با سرمایه گذاری انجام شده در سالیان آینده با نرخ رشد بالایی ادامه خواهد یافت.

پرورش میگوی آب شیرین در کشور در سال 1380 طبق آمار رسمی شیلات ایران شش تن بود که تولید این گونه پرورشی در سال 1390 به 338 تن رسید. پرورش ماهیان سردابی در کشور به عنوان یکی از موفق‌ترین فعالیت‌های آبریان کشور به شمار می‌رود؛ به طوری که میزان تولید این گونه در سال 90 به 106 هزار و 409 تن رسیده است.

تولید و پرورش ماهیان زینتی که در سال 84 31 میلیون قطعه بود در سال 90 به 132 میلیون قطعه رسید. این فعالیت در ایجاد اشتغال و به عنوان یک فعالیت سالم در پر کردن اوقات فراغت ار ارزش بالایی برخوردار است. پرورش میگوی آب شور که با موانع و مشکلات زیادی روبرو بوده در سال 1390 به بیش از هشت هزار تن رسید.

48 هزار نفر شاغل در آبریز پروری کشور

همچنین تکثیر ماهیان به منظور فعالیت‌های تولیدی و رهاسازی در دریا به منظور بهبود شرایط صید و صیادی در کشور با روند مناسبی روبرو بوده است. میزان تکثیر بچه ماهی در کشور به منظور رهاسازی به 447 میلیون قطعه رسیده که با رشد مناسبی روبرو بوده است. تنها گونه ماهیان خاویاری با کاهش روبرو بوده که نیازمند برنامه‌ریزی دقیق‌تری در این خصوص است. تکثیر ماهی قزل‌آلای رنگین‌کمان نیز به 350 میلیون قطعه در سال 90 رسیده است که با رشد زیادی روبرو بوده است.

میزان مصرف سرانه آبریان در کشور نیز با افزایش همراه بوده است. بر اساس آمارنامه رسمی سازمان شیلات ایران میزان مصرف سرانه آبریان در سال 1380 بر اساس هر نفر پنج کیلوگرم در سال بود که در سال 1390 به 9.1 کیلوگرم رسیده است.

یکی از موفقیت‌های آبریز پروری در کشور افزایش تعداد مزارع آبریز پروری و افزایش اشتغال‌زایی است به طوری که طبق آمار رسمی سازمان شیلات ایران تعداد مزارع آبریان در کشور در سال 90 به 14 هزار و 80 مزرعه رسیده است و 48 هزار نفر در این بخش شاغل هستند.

بر اساس پیش‌بینی‌ها و ظرفیت‌سنجی‌های صورت گرفته، آبریز پروری در ایران در ابتدای راه قرار دارد و در صورت کسب اطلاعات و فناوری‌های جدید جهانی، بروز رسانی اطلاعات تولیدی و تامین منابع مالی مورد نیاز، امکان رسیدن تولید به پنج برابر میزان تولید موجود امکانپذیر است.

این موضوع نیازمند افزایش تولید در واحد سطح تولید یا به عبارت دیگر بهبود بهره‌وری در مزارع پرورشی، کسب دانش جدید و مکان‌یابی‌های جدید است لذا امکان افزایش اشتغال و جذب کلیه دانش‌آموختگان این رشته در فعالیت‌های تولیدی و بخش‌های پشتیبانی از فرآیند توسعه آبریز پروری از قبیل صنایع جانبی شامل صنایع پیشین و پسین وجود دارد."